

УДК 379.8

Килин О. В., Свелеба Н. А.

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ БЛИЗЬКОСХІДНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

В статті подано країнознавчу та туристичну характеристику окремих країн близькосхідного туристичного регіону та розглянуто їх туристично – рекреаційний потенціал.

Ключові слова: туристичний регіон, туристичні ресурси, міжнародний туризм, релігійний туризм, природні ресурси, події і культурно-історичні ресурси, туристичні атракції, туристичні та курортні центри.

Kylyn O., Sveleba N.

TOURIST RESOURCES OF THE MIDDLE EAST TOURISM REGION

The article describes geographic and travel characteristics of individual countries of the Middle East tourism region and examined their tourist - recreational potential.

Keywords: tourist area, tourist resources, international tourism, religious tourism, natural resources, events and cultural and historical resources, tourist attractions, tourist and resort center.

Вступ. Туризм заснований на цільовому та розумному використанні туристичних ресурсів. Туристичні ресурси — специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами зацікавлення туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні та розвитку фізичних, емоційних та інтелектуальних сил. Там, де немає туристичних ресурсів, туризм розвиватися не може.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання туристичних ресурсів світу досліджували такі вчені як Дорошко М. С., Ігнат'єв П. М., Безуглий В. В., Кузик С. П., Масляк П. О., Петранівський В. Л., Любіцева О. О., Юрківський В. М., Смал' І. В., Мальська М. П.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні туристичних ресурсів близькосхідного туристичного регіону.

Виклад основного матеріалу. Близький Схід — назва регіону, розташованого в Західній Азії та Північній Африці на стику європейського, азійського і африканського материків. Назву дали євро-

пейці як найближчому для них східному регіону.

Схід - особливий культурний світ, який об'єднує країни, переважно більшість населення яких становлять араби. До близькосхідного туристичного регіону входять такі країни, як Бахрейн, Єгипет, Ємен, Ірак, Йорданія, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія, Сирія. [4].

Країни Близького Сходу у 2008 р. відвідало майже 55 млн. туристів, тоді як у 1990 - менше 10 млн. Таке різке зростання міжнародних туристичних прибуттів відбулося за рахунок двох країн – Єгипту і Саудівської Аравії, у яких розвиток туристичної індустрії опирається на різні види ресурсів. Єгипет експлуатує природні ресурси узбережжя теплого моря й орієнтується на масові популярні види туризму, Саудівська Аравія, використовуючи події і культурно-історичні ресурси, спеціалізується на релігійному туризмі. [3].

Надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в країни Близького Сходу в 2009 році скоротилося на 24% до 68 млрд. доларів США.

Найбільшим одержувачем ПІ в регіоні залишається Саудівська Аравія. Загальна сума інвестицій у королівство 2009 року склала 36 млрд. доларів США, хоча кількість ПІ в країну знизилася на 7% у порівнянні з 2008 роком. За Саудівською Аравією за обсягом залучених у 2009 році ПІ йде Катар.

У 2009 році скоротилися також вихідні інвестиційні потоки з країн Близького Сходу, зменшившись на 39% до 23 млрд. доларів США. Головною причиною цього стало скорочення з 16 млрд. до 3 млрд. доларів інвестицій за кордон з ОАЕ, через що Емірати "скотилися" з першого на третє місце в списку найбільших зовнішніх інвесторів регіону. Місце лідера займає Кувейт, який вклав у проекти за кордоном 9 млрд. доларів США. За ним ідуть Саудівська Аравія, що інвестувала за кордон у 2009 році 6,5 млрд. доларів. [5].

Арабська Республіка Єгипет – північно-африканська близькосхідна країна, береги якої омиваються водами Середземного і Червоного морів. Загальна площа - 1 млн. кв. км; столиця - Каїр.

Близько 96 % всієї території Єгипту займають піщані і щебенисті пустелі, 3 % - припадає на дельту Нілу.

Геотуристичне положення Єгипту досить вигідне: країна розташована у безпосередній близькості від одного з головних споживчих ринків світу - Європи. Країна є центром давньої цивілізації і містить на своїй території туристичні атракції світового рівня (піраміди Гізи, долина царів у Луксорі, гора Мойсея), музеї, де зібрані безцінні колекції. Негативною рисою геотуристичного положення Єгипту є його межування із осередком міжнародної напруги, у центрі якого знаходяться сектор Газа, Ізраїль та Палестина. Навіть у непростій ситуації навколо арабо-ізраїльського конфлікту, туристичні фірми Єгипту знаходять можливість використовувати потенціал сусіднього Ізраїлю й організують екскурсійні поїздки зі своєї території до Мертвого моря, Єрусалиму й інших цікавих об'єктів.

На Середземноморському узбережжі країни панує субтропічний клімат, в інших районах – тропічний пустельний. У Єгипті найбільш холодний період - із грудня до березня, коли середньомісячна температура складає +4-10° С, а в центрі Лівійської пустелі - +20° С. Відпочивати на узбережжі Червоного моря можна фактично у будь-яку пору, але найбільш комфортними вважаються вересень – листопад. Вже немає тропічної спеки, а вода у морі тепла - +24-27° С. [1].

У Єгипті мешкає 83 млн. осіб. Більшість єгиптян - мешканці сіл, у містах живе 43 % населення. Країна - мононаціональна - 99,6 % від всього населення складають єгиптяни. Панівна релігія - іслам. Його сповідує 90 % від всього населення. Ще 9 % є прихильниками коптської церкви і 1 % - християни. Офіційна мова - арабська, але у великих курортних центрах обслуговуючий персонал розуміє англійську, німецьку, російську.

Традиційним центром для візиту є Луксор. Туристи побувають у "місті мертвих", де відвідають долину Царів - поховання давніх єгипетських царів, єдиний жіночий храм цариці Хатшепсут і

Колосів Мемнона та у "місті живих", де ознайомляться з Карнакським і Луксорським храмами, з'єднаних алеями сфінксів. Околиці Луксора багаті на видатні пам'ятки: культовий центр богині кохання Хатхор, храм бога-гончаря Хнума, святилище бога-сокола Хора, храм фараона Сеті I.

Єгипетський музей Каїру - окрема туристична атракція. 150 тис. експонатів, розміщених у 100 залах, серед яких всесвітньо відомі статуетка Нефертіті, саркофаг із литого золота з поховальною маскою Тутанхамона, безцінні папіруси, фрески, прикраси, мумії.

Гора Синай або гора Мойсея та монастир Святої Катерини - місця паломництва тисяч туристів. Сходження на гору відбувається вночі. Шлях до вершини, висота якої 2 285 м, неблизький, але не дуже важкий - монахи обладнали для прочан 3 750 сходинок. На вершині слід дочекатися сходу Сонця. Вважається, що після цього людині відпускаються її гріхи. Ідучи дорогою із гори Мойсея, мандрівники опиняються перед монастирем Святої Катерини, заснованого у IV ст. біля підніжжя гори Синай - одним із найбільш давніх безперервно діючих християнських монастирів.

До головних особливостей розвитку єгипетської індустрії туризму належить широке застосування системи менеджменту яка носить назву "анклавний туризм". Завдяки впровадженню у практику функціонування туристичних комплексів принципу "все включено", практично не передбачається вплив місцевого культурного і, частково, економічного середовища. Найбільшими курортними центрами, які функціонують за такою системою є Хургада, Шарм-ель-Шейх, Сафага.

Анклавний туризм, при всіх своїх перевагах, позбавляє гостей країни знайомства з реальним культурним колоритом, звичаями і національною кухнею, яка є найбільш приємним способом пізнання інокультурної дійсності.

Йорданське Хашимітське Королівство – арабська держава в Південно-Західній Азії. Її сусідами на суходолі є Сирія, Ірак, Ізраїль, Саудівська Аравія та Палестинська автономія. На півдні невелика ділянка узбережжя омивається водами Акабської затоки Червоного моря. Загальна площа королівства - 89,3 тис. кв. км; населення - 6,3 млн. осіб; столиця – місто Амман.

Близько 90 % території країни займають пустелі і напівпустелі. Клімат субтропічний середземноморський різко континентальний і дуже сухий. Пересічні температури січня становлять +8-14° С, липня - +24-30° С. Незалежно від пори року добові коливання температур можуть досягати 30-40° С [3].

Йорданія має унікальне геотуристичне положення. За оцінками фахівців на її території налічується до 20 тис. пам'яток історії та культури попередніх епох. Тут Мойсей побачив Землю Обітовану, був хрещений Ісус Христос, жили пророки і відбувалися події, знакові для багатьох конфесій, прокочувалися хвилі багатьох народів, які залишили слід у культурі сучасної Йорданії. Країна має вихід до узбережжя теплого Червоного моря і берегів Мертвого моря. І, що є дуже важливим, королів-

ство - одна із найбільш безпечних і спокійних країн арабського світу.

Наприкінці XIX ст. у горах Південної Йорданії археологи відкрили місто Петра - фортецю, столицю чи некрополь давнього царства набатеїв II ст. до н. е. - I ст. н. е. Нинішня Петра - туристична "перлина" Йорданії. Туристи приїжджають сюди, щоб побачити близько 800 неповторних об'єктів: монументальні храми, палаци, театри, некрополі, торгові ряди, бані, громадські будівлі, які висічені в скелях незвичного рожевого кольору. Петра розташована у долині Ваді Муса і з'єднана із зовнішнім світом вузькою кілометровою ущелиною Ес-Сик, над якою нависають і майже змикаються скелі, утворюючи своєрідний природний тунель.

Ще одна "перлина" Йорданії - Мадаба, яку називають містом мозаїк. Мадаба належить до давніх центрів християнства на Близькому Сході. Починаючи з VI ст. у місті зводяться християнські культові споруди, які прикрашаються мозаїками. До найбільш відомих належить мозаїчна карта Святої Землі, на якій зображена територія від фінікійського міста Тір (сучасний Ліван) до дельти Нілу в Єгипті, а у центрі розташований Єрусалим. Сьогодні ця карта, яка вважається найдавнішою з усіх відомих, знаходиться у діючій православній церкві Св. Георгія.

Надзвичайно цікавими об'єктами є халіфські палаци пустелі. Їх нараховується близько 30. Найбільш відомий - КасрАмра, який включений до Світової спадщини ЮНЕСКО.

Джераш називають "східними Помпеями". У наслідок землетрусу місто було поховане під шаром мулу і каміння. За рахунок природної консервації рідкісні зразки споруд дійшли до наших днів у чудовому вигляді. Серед них тріумфальна арка, зведена на честь приїзду римського імператора Адріана, храми Зевса й Артеміди, Скляне подвір'я з мозаїками, громадські будівлі, вулиці і багато іншого, що викликає непідробний інтерес у туристів.

Багато дослідників Священних текстів безпосередньо пов'язують події, що описуються в Біблії з долиною річки Йордан. Тому все більше паломників сьогодні починають свою подорож з Йорданії, щоб потім продовжити її на території сучасних Палестини та Ізраїлю. У біблійній історії часто згадується Солоне, нині - Мертве море, яке саме по собі є світовою пам'яткою природної досконалості. Сьогодні східне узбережжя Мертвого моря на всьому протязі є одним із найбільш популярних місць відпочинку. До його знаменитих лікувальних джерел і грязей можна легко дістатися з будь-якої частини Йорданії. [2].

Акаба - один із організаційних центрів курортного відпочинку на узбережжі Червоного моря. Кліматичні і мікрокліматичні особливості дозволяють не відчувати виснажливої спеки і відпочивати тут протягом усього року - температура води не опускається нижче +22°C.

Королівство Саудівської Аравії займає більшу частину Аравійського півострова. На сході береги королівства омиваються Червоним морем, на заході - водами Перської затоки. Площа держави стано-

вить 2,1 млн км²; населення - 28,7 млн. осіб; столиця - Дамаск.

Більшу частину території країни займають пустелі: на півночі - частина Сирійської пустелі, а на південному сході - пустеля Руб-Ель-Халі. Північ країни перебуває у зоні впливу субтропічного клімату, південь - тропічного, спекотного і дуже сухого. Найкращим часом для відвідування країни є вересень-жовтень і квітень-травень.

Саудівська Аравія - країна з ортодоксальними ісламськими традиціями, що впливають на туристичні формальності, які роблять Саудівську Аравію країною відносно закритою для масового туриста. [2].

Основним видом міжнародного туризму в країні є релігійний. Паломництво до Саудівської Аравії засноване на традиціях ісламу. Кожен мусульманин хоча б раз за життя повинен здійснити подорож до священних міст - Мекки і Медини. Немусульманам в'їзд до Мекки заборонений.

Мекка розташована в гарячій, безплідній пустелі в оточенні гір. Головною святинєю Мекки був і лишається нині чорний камінь Кааби.

Паломництво до Мекки, у якому щороку беруть участь до 3 млн. віруючих із країн, де панує іслам, розпочинається за мусульманським місячним календарем у дванадцятому місяці, який називається Зуаль-хіджа.

На період хаджу віруючі входять у особливий стан - іхрам: читається спеціальна молитва, вдягається особливий білий одяг, який після закінчення земного шляху мусульманина стане його поховальним саваном. З цього моменту і до кінця хаджу забороняється зрізувати нігті й підстригати волосся.

Паломники прибувають до Джадди, а потім до Мекки, де відвідують мечеть Аль-Харам і здійснюють обряд поклоніння, який включає семиразовий обхід священного каменя Кааби, цілування його, пиття води із священного джерела Земзем. Потім віруючі сім разів пробігають між двома вершинами пагорбів - Сафа і Марва.

На другому етапі хаджу паломники прямують у долину Міна, яка знаходиться у кількох кілометрах від Мекки і цілий день проводять на горі Арафат, де відбувається масова молитва і проголошується проповідь. Наступна ніч проходить біля гори Муздаліфа, а вдень кожен учасник хаджу має принести в жертву Аллаху вівцю чи барана. У цей день хадж закінчується. Його учасники отримують посвідчення про здійснення хаджу і розпочинається головне свято мусульман - свято жертвоприношення - ідальадха або курбан-байрам, яке триває 3-4 дні.

Головна святиня Медини - величезний комплекс мечеті Масджидан Набі (Мечеть пророка). Саме тут знаходяться могили пророка Мохаммеда, його доньки Фатіми, Абу Бакра, першого халіфа і батька однієї з дружин пророка та інших державних і релігійних діячів. Немусульманам дозволяється лише здалеку споглядати святі місця Медини. [2].

Сирійська Арабська Республіка (САР) - близькосхідна середземноморська держава площею 185,2 тис. кв.км і населенням 21,8 млн осіб. Столиця -

Дамаск - найдавніша із діючих столиць світу (вперше згадується у хроніках XV ст. до н. е.).

Гірський ланцюг Ансарія ділить країну на вологу західну частину і посушливу східну. Клімат субтропічний середземноморський на узбережжі і сухий континентальний у внутрішніх районах. Пересічна температура січня змінюється у межах +4-12° С, липня - +26-33° С. Купальний сезон на середземноморському узбережжі Сирії триває із травня до листопада.

Давня земля Сирії оберігає величезну кількість пам'яток історії та культури, матеріальних свідчень величі Фінікії, Месопотамії, Вавилону, Давнього Єгипту, Давнього Риму, Візантії й Арабських халіфатів.

Довжина берегової лінії середземноморського узбережжя Сирії досягає близько 200 км. На околицях головного морського порту країни - Латакії - знаходиться найбільший приморський курорт Шатталь-Азрак. Мілководдя, чиста вода, часті штیلی і пологі піщані пляжі зробили курорт привабливим місцем для сімейного відпочинку. До популярних курортних центрів також належать Рас аль-Бассіт, Касаб, Салма. Одним із небагатьох бальнеологічних курортів є Драйкіш.

У Сирії є декілька сучасних гірських курортів, збудованих у зоні хвойних лісів. До найбільш популярних належать Сленфе і Маштааль-Хелу.

Попри потужний ресурсний потенціал розвитку міжнародного туризму в Сирії перешкоджає ряд обставин, що склалися історично. Сирійське суспільство не вітає культурні традиції Західного світу, що стосуються багатьох сфер життя, у тому числі і відпочинку. На сирійських приморських курор-

тах відсутні нічні клуби, казино, не звучить сучасна популярна західна музика. Досить часто там існують окремі пляжі для чоловіків і жінок. [2].

Висновок. Отже, аналізуючи стан та розвиток туристично-рекреаційного потенціал у близькосхідного туристичного регіону за останні роки, необхідно зазначити, що туризм перетворився в перспективну галузь міжнародного бізнесу з багатьма напрямками свого розвитку, індустрією курортів, особливими фінансовими інструментами, системою комунікацій; став складовою частиною стратегічних, економічних і соціальних концепцій розвитку країн світу; сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки; допомагає створювати робочі місця і, таким чином, вирішує проблему зайнятості працездатного населення; потребує державної підтримки для свого подальшого розвитку як індустрії, яка ефективно організує не тільки відпочинок, але й оздоровлення людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг: посібник / О. О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2002. – 232 с.
2. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу: навчальний посібник / І. В. Смаль. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.
3. <http://www.world-tourism.org>.
4. <http://uk.wikipedia.org/wiki/БлизькийСхід>
5. <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=920227>